

INVESTIGACIÓ

LA 'CLENBUTEROL CONNECTION'

El veterinari belga Karl Van Noppen fou la primera víctima mortal de l'anomenada "màfia de les hormones". A Bèlgica, un vedell és sacrificat quan dona positiu en el control d'hormones o de clenbuterol. Això representa una important pèrdua de diners per a tothom vinculat al productiu negoci del tràfic de substàncies il·legals d'engreix de bestiar.

El tràfic de les substàncies com el clenbuterol genera uns beneficis de 50.000 milions de pessetes l'any. A Bèlgica, les màfies del sector ja han matat. Al nostre país, ramaders i veterinaris neguen que s'utilitzin clenbuterol o hormones. Mentrestant, els consumidors continuen demanant carn adulterada i intoxicant-se.

Karl Van Noppen treballava a l'Institut de Control Veterinari del Ministeri de Sanitat belga, i volia "netejar d'una vegada els estables i els escorxadors de porqueria". A quarts de vuit del vespre del 20 de febrer d'enguany, Van Noppen va rebre una trucada. Semblava normal: havia d'anar a visitar un animal malalt. Però ja mai no tornaria a casa viu. A mig camí va aturar el cotxe i algú va disparar-li tres trets de ben a prop. Fins llavors, Karl Van Noppen, de 42 anys, s'havia guanyat una reputació com a lluitador incorruptible contra la "màfia de les hormones". Aquell 20 de febrer va convertir-se en la seva primera víctima mortal.

A Bèlgica, un vedell és sacrificat quan dona positiu en el control d'hormones o de clenbuterol. Això representa una important pèrdua de diners per a tothom vinculat al productiu negoci del tràfic de substàncies il·legals d'engreix de bestiar, del qual Daniel de Marez és el màxim representant. "Allà els veterinaris han d'anar a treballar amb guardaespalles i sovint reben amenaces", segons Joaquim Sabaté, president del Col·legi Oficial de Veterinaris de Barcelona. Tot i que, a vegades, el frau compta amb la connivència del veterinari, com aquell belga que va ser sancionat per passar-se cinc hores llegint a l'escorxadors sense inspeccionar un sol animal. I és que la "màfia de les hormones" no solament ha assassinat Karl Van Noppen. Com a mínim ha protagonitzat vuit atacs més. Entre ells: agredir dos veterinaris -ruixant la cara a un amb un líquid càustic-, i cremar la casa a l'eurodiputat belga Jaak Vandemeulebroucke amb un còctel Molotov. Tots ells investigaven aquesta màfia. Fins ara, cap dels casos d'agressions ha estat resolt.

Als Països Catalans, de moment, encara no hi ha arribat la sang al riu. Però certament hi ha paral·lelismes. Catalunya és un centre de producció i distribució il·legal de clenbuterol i altres substàncies, per a la resta de l'estat espanyol i alguns països d'Europa, segons confirmen fonts policiaques i judicials. També existeixen empresaris mafiosos que s'han fet multimilionaris en poc temps. De veterinaris en tenim de dos tipus. Hi ha els qui reben amenaces i pateixen represàlies com trobar-se les rodes del cotxe punxades. I hi ha els qui cerquen un forat en aquest mercat. Entre ells, Rafael Arqué, un presumpte productor i distribuïdor de substàncies d'engreix il·legals. Fins que el van descobrir, aquesta persona es guanyava la vida treballant de veterinari funcionari al Departament de Sanitat de la Generalitat de Catalunya.

Castelldefels, primer punt de referència. La indústria de producció i distribució de clenbuterol a Catalunya comença a Castelldefels. Aquest poble costaner i la seva

ÚS I ABÚS DEL CLENBUTEROL

Un quilogram de clenbuterol. Al mercat negre, aquest sac val fins a tres milions de pessetes.

El clenbuterol és un fàrmac sintètic amb propietats terapèutiques per a afeccions dels bronquis. El fet que, a més, incrementi la musculatura i provoqui un guany en pes en potencia l'ús il·legal en programes d'engreix animal, segons el doctor Valverde, director de l'Institut Nacional de Toxicologia. Un vedell engreixat amb clenbuterol (que costa entre 1.000 i 3.000 pessetes el gram) augmenta ràpidament de pes menjant menys pinso. La carn que dona té més muscle, és menys greixosa, i pot ser considerada de categoria superior. A més de l'estalvi de temps i pinso, el preu de la carn augmenta.

Els efectes secundaris per intoxicació de clenbuterol que consten als prospectes dels dos medicaments comercialitzats legalment per consum humà són força clars: tremolors, taquicàrdia, palpitations, inquietud, tremolor dels dits, basques, cefàlees, sudoració, marejos, fatiga, vasodilatació perifèrica i, en alguns casos, augment de glucèmia. Fins ara, oficialment, cap persona intoxicada ha resultat morta, però diverses fonts coincideixen a dir que aquests símptomes podrien ser fatals en persones que patissin del cor, d'edat avançada, o diabètiques; i també en embarassades i menors de sis anys. "El pols se'm va posar a 120 i el de la criatura a 150. Els metges van dir-me que potser m'havien de fer una cesària d'emergència", va dir Maria Jiménez, una de les intoxicades el gener de 1992.

Per l'engreix de bestiar, el clenbuterol està totalment prohibit a tota la Unió Europea des de principis de 1988 (Directriu 88/146). Als Estats Units el clenbuterol està també prohibit com a substància d'engreix, contràriament a algunes creences populars, sobretot de ramaders que dient això en justifiquen l'ús. La clau del risc de l'ús il·legal de clenbuterol per engreixar el bestiar sembla que és la capacitat d'acció del clenbuterol, que és molt elevada en petites concentracions. Així, mentre que la dosi terapèutica per a les persones de l'àcid acetil salicílic (en una aspirina) és de 500 mg, la del clenbuterol és de 0,02 mg. La dosi utilitzada en l'engreix il·legal de bestiar és un gram per tona de pinso. És a dir, 50.000 vegades la dosi terapèutica. La ignorància pot fer pensar que a més dosi, més benefici, o que no cal esperar que l'animal elimini els residus. És important també considerar la dificultat de barrejar bé l'equivalent a un gra de sorra en mil sacs de deu quilos.

comarca (el Garraf) semblen haver estat, històricament, el lloc més atractiu pels productors de substàncies il·legals per a l'engreix de bestiar. Al voltant de l'any 86, quan l'estat espanyol no exerceix cap mena de control sobre aquestes substàncies, Julio Lidkind, de malnom "el Argentino" s'estableix a Castelldefels i munta un "negociet", segons fonts dels Mossos d'Esquadra de l'Àrea de Salut Pública. Allà comença a produir implants, o càpsules de l'hormona artificial anabolitzant acetat de trembolona (finaplix). Aquestes càpsules s'administren implantant-les sota la pell dels animals, rere l'orella, sota la cua o entre els dits de la peül·la. L'animal tractat amb aquesta hormona uns mesos abans de la matança augmenta de massa muscular, i per tant, de pes i preu. Els implants aviat circulen per xarxes de distribució i es converteixen en una pràctica habitual entre els ramaders. És l'inici de la màfia del clenbuterol.

Els anabolitzants s'havien començat a fer servir per engreixar bestiar als Estats Units després de la segona guerra mundial, donada l'escassetat de carn. Els Estats Units encara permeten l'ús per engreix de bestiar de cinc anabolitzants, o hormones esteroides. Tres són hormones naturals –testosterona, progesterona i estradiol– i dues són sintètiques– trembolona i zeranol. La Unió Europea, però, optà per prohibir aquestes substàncies d'ençà l'inici de 1988. Aquesta restricció es dona en part per no augmentar la producció de carn, ja excedentària, i en part per impedir la importació de carn "hormonada" dels Estats Units. Però aleshores, l'administració de substàncies d'engreix ja és massa generalitzada i la prohibició té poc efecte. Julio Lidkind, "el Argentino", continua produint implants a partir de matèries primeres procedents d'Amèrica Llatina. El seu laboratori no és desmantellat fins al maig de 1992, quan s'hi troben 60.000 càpsules de finaplix. Lidkind, que ara deu tenir 73 anys, crea escola: estableix contactes amb empresaris i altres intermediaris, i forma xarxes de distribució als ramaders. Més tard, aquests no tan sols utilitzen hormones sinó també fàrmacs antitiroïdals d'origen no hormonal, com el clenbuterol, i còctels de tot tipus de substàncies.

Aquí és quan apareix, també a Castelldefels, un altre històric de les substàncies d'engreix il·legals, ja mort. Es tracta de Gabriel Víctor Palomo, especialitzat en clenbuterol. Gran però amb aspecte juvenil, Palomo apareix en un programa per la televisió irlandesa de 1992. I ofereix a un potencial client britànic –el periodista– ni més ni menys que un enviament mensual de fins a 25 quilos de clenbuterol pur al 99%. 25 quilos cada mes per un sol client. Dona idea del volum de negoci (vegeu el requadre).

L'ús de clenbuterol entraña un greu risc per la salut humana. Hi ha hagut 289 persones in-

toxicades als Països Catalans des de 1990 a 1994 (719 a l'estat espanyol). La intoxicació més greu al nostre país es va produir el gener de 1992. Els vedells que la van provocar van sortir de la granja Can Joandó de Santa Eulalia de Ronçana, al terme municipal de Granollers.

289 intoxicacions al nostre país a causa del clenbuterol.

Tots havien pres i no havien eliminat dosis molt elevades de clenbuterol. N'hi havia residus al fetge i també a la carn. La policia treballa amb la hipòtesi que els vedells van morir

per ingerir tant clenbuterol, abans d'arribar a l'escorxador de Sabadell.

L'any 1992, la finca de Can Joandó, de més de vuit hectàrees (80.000 m², l'equivalent a onze vegades el Camp Nou) pertany a l'empresa Diana Sociedad Anónima Española de Pienso. Diana SAE és una de les majors empreses productores de pinsos de Catalunya: té més de cent empleats i el 1990 ha facturat uns 4.100 milions de pessetes. El seu gerent és Francesc Margarit Montaña, també gerent d'un laboratori que elabora legalment pinsos compostos. A part de Can Joandó, Diana SAE té en propietat una sèrie de granges arreu Catalunya.

La tapadora. Sobre el paper, a finals de l'any 1991, Diana SAE cedeix l'explo-tació ramadera de Can Joandó a l'empresa VADADI, per la ridícula quantitat de 20.000 pessetes al mes. Segons Margarit, aquesta és l'única vinculació entre Diana SAE, VADADI i Can Joandó. La jugada és molt hàbil. L'administrador únic de VADADI és Antonio Navío, que temps enrere havia treballat com administratiu a Diana SAE. Segons fonts de la policia de l'Àrea de Salut Pública, Navío és "un home senzill, l'home de palla". També afirmen que dirigir explotacions ramaderes els animals de les quals figuren a nom de terceres persones és una pràctica habitual per part d'empresaris agro-pecuaris per evadir responsabilitats. D'això se'n diu tenir animals en règim d'integració.

Les 20.000 pessetes mensuals de lloguer comprometen VADADI a comprar en exclusiva a Diana SAE els pinsos -40.000 quilos cada setmana-, la llet, i totes les vacunes i medicaments necessaris. Considerant que, a més a més, Diana SAE pagava les nòmines dels treballadors de VADADI, sembla un negoci rodó, sobretot per Diana SAE. Curiosament, VADADI s'havia creat com a empresa promotora immobiliària l'abril de 1991. L'abril de 1991, Antonio Navío es converteix en l'administrador i, al novembre del mateix any, l'empresa modifica el

"EL CLENBUTEROL ÉS UN PRODUCTE MOLT INTERESSANT"

Joaquim Sabaté ens ha rebut al Col·legi Oficial de Veterinaris de Barcelona, institució que presideix, per parlar del clenbuterol.

—Hi ha prou amb el control de substàncies il·legals d'engreix de bestiar que fa l'administració?

—A Catalunya, el control que hi ha és més que suficient, i potser amb menys ja n'hi hauria prou. Als que treballen amb carn no els interessa embrutar el negoci, perquè la vegada que sis o set persones es van intoxicar aquí, la venda de carn de vedella va caure en picat.

—Alguna vegada hi trobeu clenbuterol?

—Se n'havia trobat. La por guarda la vinya: la gent, com que saben que es fan aquestes proves, fa bondat. Per a mi, seria molt sorprenent que se'n donessin casos.

—No es fa servir clenbuterol?

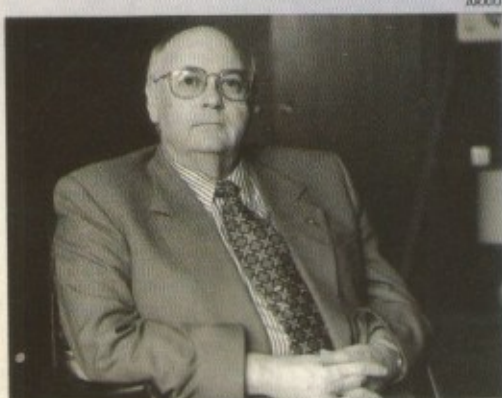
—Jo no dic que no es faci servir, però si ho fan servir, ho fan servir bé. Una temporada abans del sacrifici, el deuen treure, perquè realment no se'n troba. Se'n deu fer servir molt poc si se'n fa servir. Entre les modes i les multes, la gent no en fa servir.

—Hi ha veterinaris que volen legalitzar l'ús de clenbuterol. Què en pensa?

—Com que està prohibit, no s'ha de donar. Punt. Però també està prohibida la droga i hi ha una discussió d'anys de si n'hi ha d'haver venda lliure. La majoria de veterinaris diu que no se n'ha de donar. De totes maneres, el clenbuterol és un producte molt interessant.

—En quin sentit?

—Millora la qualitat de la canal, fa que perdi greix, que augmenti en massa càrnia. Si els culturistes no comptessin amb ajudes d'aquest tipus no serien així.

Joaquim Sabaté: "A Catalunya, el control que hi ha és més que suficient."

seu objecte cap a una explotació ramadera. Amb un capital de 500.000 pessetes, i només dos mesos abans de la intoxicació.

La situació de Can Joandó. Segons es desprèn de les investigacions de la policia, en cinc dies, entre el 27 i el 31 de gener van produir-se dinou baixes d'animals a la granja Can Joandó. L'encarregat va declarar que havien mort per causes normals. A més a més, a altes hores de la nit del 30 de gener, molts caps de bestiar van ser traslladats a la granja Can Fusta, de Perafita, també gestionada per Diana SAE. La nit del 31 de gener, mossos de l'Àrea de Salut Pública trobaren una vintena d'animals enterrats en una rasa de la finca Can Joandó. L'anàlisi de les restes va donar positiva en clenbuterol. Unes quantes preguntes continuen sense resoldre: S'experimentava amb noves substàncies d'engreix a Can Joandó que no

van tenir l'efecte desitjat? Van destinar-se al consum humà vedelles que havien fet de conillets d'Índies? Per què encara l'octubre de 1995, si demanàveu a informació el telèfon de Diana SAE donaven el de Can Joandó? Farà la Justícia algú responsable de la intoxicació del gener de 1992?

A més del magnat dels pinsos Francesc Margarit, està pendent de judici (per un altre cas) un dels veterinaris que justament exercia d'inspector a l'escorxadore de Sabadell durant l'època de la intoxicació. Per allà va ser per on va passar la carn de Can Joandó, sense que es detectés cap irregularitat. Es tracta de Rafael Arquè, veterinari de professió i funcionari de la Generalitat de Catalunya. Investigar-lo va provocar, ni més ni menys, que el descobriment d'un laboratori clandestí de Molins de Rei, segons fonts de la policia, i apareix com a imputat en el cas. Arquè té trenta-cinc anys i, segons una persona que l'ha tingut a prop, és catalogable com "un home interessant": molt intel·ligent, agradable en el tracte, i molt ben relacionat. És un home que sap el que es fa. Nascut de pagès, la seva trajectòria professional és indicativa. En tres anys com a funcionari de la Generalitat va treballar, primer al Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca fent d'inspector veterinari a granges i escorxadors del Vallès Occidental. Després va passar pel Laboratori de Cabriels (Servei Oficial d'Anàlisi de la Generalitat). Allà, segons va declarar, se li va assignar la tasca de control i analítiques de residus en pinsos. Possiblement sabia tot so-

L'afer Can Joandó va causar més de cent intoxicacions.

Francesc Margarit Montaña. És gerent de Diana SAE de Piensos, una de les empreses més importants del sector.

bre la detecció de clenbuterol. "Tots els indicis apunten que aquest era el cap de la banda organitzada", segons fonts judicials.

Un home que sap el que es fa. Des de l'octubre de 1990, al seu domicili de Granollers consten registrades dues empreses: Arquivet, botiga de productes zoosanitaris, i Explotacions Agropecuàries de Ros, dedicada a l'engreix de vedells, amb animals en règim d'integració a dues granges del Bages. La seva dona, Gerarda, és l'administradora de les dues. Arqué només en té accions. Tot i això, segons es desprèn de les declaracions realitzades davant la policia, Arqué portava la comptabilitat i els permisos i, als baixos d'Arquivet fins i tot també manufacturava ell mateix medicaments, suposadament només per al consum dels seus propis vedells. Per la seva feina a la Generalitat, Arqué rebia unes 220.000 pessetes mensuals. Però és un home ambiciós i, segons fonts de la policia: "feia patrimoni perquè va pensar que era el moment".

Potser el dia de setembre de 1994 en què el van detenir, Rafael Arqué pensava en noves inversions en art, en els terrenys industrials que acabava d'adquirir a Girona, a marxar a la casa de l'Empordà el cap de setmana, o a renovar el seu BMW 320, valorat en quatre milions de pessetes. De moment està suspès cautelament per la Generalitat, i continua amb els seus negocis privats. La justícia decidirà si traficava amb clenbuterol i si tenia relació amb el laboratori de Molins de Rei. Donat que des de Molins s'enviaven paquets a tot l'estat espanyol, aquest laboratori podria tenir relació amb les substàncies que van produir la intoxicació de més de cent persones a Madrid el gener de 1994. Malauradament, i en opinió de diversos fiscals, l'Audiència Nacional s'ha inhibit en aquest cas.

RICARD CUGAT

Jordi Serra i Oliva, el primer condemnat dels Països Catalans en relació amb el clenbuterol. Fins quan l'únic?

ARXIU

ARXIU

Primer condemnat als Països Catalans. No va ser fins al juliol de l'any passat que el jutjat penal de Manresa va condemnar un ramader per un delict contra la salut pública en relació amb el clenbuterol. Es va provar que Jordi Serra, propietari de la granja Pal de Sallent (Bages), preparava barreges de pinso i clenbuterol, i envasava comprimits de diverses hormones, que després distribuïa. Per primera vegada a Catalunya es va considerar que estar en possessió de clenbuterol, tot i no havent-se produït una intoxicació, constitueix un delict de risc. El recurs de l'acusat a la sentència va ser desestimat per l'Audiència Provincial de Barcelona el passat mes de juny. El senyor Serra no complirà els sis mesos i un dia de presó menor a què va ser condemnat

Imatges del laboratori clandestí desmantellat a Molins de Rei. Producció industrial i servei de substàncies il·legals d'engreix de bestiar 'a la carta' per a tot l'estat. Baix, el material que s'hi va incautar la policia.

perquè no tenia antecedents, però la sentència marca una fita.

Substàncies il·legals 'a la carta'. Dies abans que Jordi Serra fos condemnat en ferm, la màfia del clenbuterol havia rebut un altre cop important. J., policia de professió, va poder passar finalment a l'acció juntament amb els seus companys. Havien seguit un sospitós durant mesos. Tant esperar, al principi, fins que aparegués aquell presumpte traficant de clenbuterol, i tant seguir-lo a llocs inútils. Finalment, un dia J. va veure l'home endinsar-se en un carrer sense sortida dels afores de Molins de Rei i va pensar que potser ara confirmaria les seves sospites. Allà no hi havia res que no fos portes mig tancades i molta economia submergida. La clau, però, que indicava que el local rere la porta metàl·lica amagava un laboratori clandestí de substàncies il·legals d'engreix la van donar uns innocents sacs plens de glucosa: que sovint s'utilitza com excipient per adulterar pinsos. Quan van entrar era buit, i a J. li va sorprendre el volum de negoci que es movia allà. En mig del desordre i la brutícia, es feia palesa una certa estructura. A mà esquerra: paletes de càrrega amb les primeres matèries, és a dir, clenbuterol i altres anabolitzants, colorants, excipient i altres. Al fons: provetes, un parell de balances i fins i tot una mescladora petita de les que es fan servir a les obres per barrejar ciment. A mà dreta, la planta d'envasament: botelletes, taps de plàstic industrials, instruments per precintat, caixes i etiquetes. Tot ben a la vora de la porta per anar directament al camió.

El laboratori de Molins de Rei movia més volum de negoci que cap dels descoberts fins lla-

ARXIU

vors a Catalunya. A més a més, funcionava amb servei "a la carta". Els treballadors, que només tenien estudis d'EGB, rebien les comandes, elaboraven la quantitat de producte que volia el client en la concentració desitjada, l'envasaven i li'l trametien. Curiosament,

Des de Molins de Rei s'enviava paquets a tot l'estat.

tres dels quatre treballadors del laboratori ja havien estat detinguts per haver treballat en un laboratori clandestí de Manresa l'any 1990. I tots quatre tenen un altre pro-

cés similar encara obert a Manresa. Fonts de la policia autonòmica afirmen que l'home amb control operatiu del laboratori respon al nom de Víctor Manuel López, però que algú s'hi amaga darrere. Val a dir que López va sortir sota fiança de 500.000 pessetes del primer cas de Manresa i que l'estiu de 1994 va passar disset dies a la presó.

Conillets d'índies. El fet més preocupant que es desprèn de la investigació d'aquest tema és que existeix un greu risc per a la salut perquè habitualment es manufacturen i s'usen substàncies il·legals d'engreix, i prova d'això són els nombrosos laboratoris clandestins desmantellats els darrers anys. Els departaments d'Agricultura (inspecció a granges) i de Sanitat (inspecció d'escorxadors) de la Generalitat de Catalunya han posat 385 sancions des de l'any 1990 per trobar clenbuterol en la carn, per un import de 781 milions de pessetes (no ingressat perquè la majoria presenta recurs i no paga), segons les seves pròpies dades. No obstant les sancions, l'administració es nega a revelar els noms dels ramaders sancionats. Sembla que només una minoria dels que utilitzen clenbuterol són enxampats. Alguns són penalitzats. D'aquests, pocs són jutjats. L'excepció és ser condemnat. El nombre d'explotacions que han donat positiu de clenbuterol ha baixat de vint-i-nou a tres, des de 1994 a 1995 (fins setembre). Vol dir això realment que els ramaders ja no utilitzen clenbuterol? O vol dir que han après a engreixar il·legalment el seu bestiar sense que els controls donin positiu?

Després de quedar conclús per sentència un cas de clenbuterol, el fiscal va acostar-se al ramader acusat i no va poder controlar la seva curiositat:

—Vostè menja carn i fetge dels seus propis vedells?

El ramader contemplà el fiscal uns instants, i va respondre:

—Sincerament, no. **Equip d'investigació**